।। ସପ୍ତମ ଦିନ ପାରାୟଣ ।।

।। ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ଓ ଚତୁଷ୍ଟତ୍ୱାରିଂଶତ୍ (୪୩, ୪୪) ଅଧ୍ୟାୟ ।।

ମହାସମାଧି ପଥରେ, ପୂର୍ବ ନିର୍ମିତ ସମାଧି ମନ୍ଦିର, ଇଟା ଭଗ୍ନ କଥା, ୭୨ ଘଣ୍ଟା ସମାଧି, ବାପୁସାହେବଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ, ବାବାଙ୍କ ଅମୃତତୁଲ୍ୟ ବଚନ

ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଭୟ ୪୩ ଏବଂ ୪୪ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବାବାଙ୍କର ମହାନିର୍ବାଣ ପ୍ରାପ୍ତିର କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି; ଏଣୁ ଏଠାରେ ଏହି ଦୁଇଟି ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଏକତ୍ର ସନ୍ନିବେଶିତ କରାଯାଇଛି ।

ପୂର୍ବ ନିର୍ମିତ ସମାଧି ମନ୍ଦିର : ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ରହିଛି ଯେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଶେଷ ସମୟ ଉପନୀତ ହୁଏ, ତା ନିକଟରେ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରି ଶୁଣାଯାଏ । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ମନ ସାଂସାରିକ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟରେ ନିମଗ୍ନ ହେବ ଏବଂ ସେହି ପ୍ରାଣୀ କର୍ମବଶତଃ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ଯେଉଁ ଯୋନି ଧାରଣ କରୁ ନା କାହିଁକି ସେଥିରେ ତା'ର ସଦ୍‌ଗତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଏହା ଜଣା ଯେ ଯେତେବେଳେ ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କୁ ଏକ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ପୁତ୍ର ଅଭିଶାପ ଦେଲା ଏବଂ ଏକ ସପ୍ତାହ ପରେ ତାଙ୍କର ଶେଷ ସମୟ ପାଖେଇ ଆସିଲା, ଶୁକଦେବ ତାଙ୍କୁ ସେହି ସପ୍ତାହରେ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ ପାଠ କରି ଶୁଣାଇଲେ, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତି ହେଲା । ଏହି ପ୍ରଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ । ମହାନିର୍ବାଣ ସମୟରେ ଗୀତା, ଭାଗବତ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କରାଯାଏ । ବାବା ତ ସ୍ୱୟଂ ଅବତାର ପୁରୁଷ ଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବାହ୍ୟ

ସାଧନାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ କେବଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦାହରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଏହି ପ୍ରଥାର ଉପେକ୍ଷା କଲେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବିଦିତ ହୋଇଗଲା ଯେ ଏବେ ସେ ନଶ୍ୱର ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିବେ, ଶ୍ରୀ ବଝେ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ 'ରାମବିଜୟ' ପ୍ରକରଣ ପାଠ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଶ୍ରୀ ବଝେ ଏକ ସପ୍ତାହ ନିୟମିତ ପାଠ ଶୁଣାଇଲେ । ତତ୍‌ପଶ୍ଚାତ୍ ବାବା ତାଙ୍କୁ ଅଷ୍ଟପ୍ରହର ପାଠ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଏହାର ଦୁଇଥର ପାରାୟଣ ତିନି ଦିନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକାର ୧୧ ଦିନ ଅତିବାହିତ ହୋଲା । ଏହାପରେ ଆଉ ତିନିଦିନ ସେ ପାଠ କଲେ । ଏବେ ଶ୍ରୀ ବଝେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଏଣୁ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ରାମ ନେବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା । ଏହାପରେ ବାବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅନ୍ତିମକ୍ଷଣକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁଇତିନିଦିନ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାତଃ ସମୟରେ ବାବା ଭିକ୍ଷାଟନ କରିବା ସ୍ଥଗିତ କରିଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ମସଜିଦ୍‌ରେ ବସୁଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ଶେଷ ସମୟ ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କାହାକୁ ବି ତାଙ୍କର ମହାନିର୍ବାଣର ପ୍ରକୃତ ସମୟ ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ସୂଚନା ଦେଇନଥିଲେ । ଏହି ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ କାକାସାହେବ ଦୀକ୍ଷିତ ଓ ବୁଟି ସାହେବ ବାବାଙ୍କ ସହିତ ମସଜିଦ୍‌ରେ ପ୍ରତିଦିନ ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ । ମହାନିର୍ବାଣ ଦିନ (ଅକ୍ଟୋବର ୧୫) ଆରତି ଶେଷ ହେବା ପରେ ବାବା ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇ ଭୋଜନ କରି ଆସିବାକୁ କହିଲେ । ତଥାପି ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ସିନ୍ଧେ, ଭାଗୋଜୀ ସିନ୍ଧେ, ବାୟାଜୀ ବାଈ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବାଲା ଶିମ୍ପି ଓ ନାନାସାହେବ ନିମୋଣକର ଜଗିରହିଲେ । ଶ୍ୟାମା ତଳେ ମସଜିଦ୍ ପାହାଚରେ ବସିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ସିନ୍ଧେଙ୍କୁ ନଅଟଙ୍କା ଦେବା ପରେ ବାବା କହିଲେ 'ଏବେ ମୋତେ ମସଜିଦ୍‌ରେ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ, ବୁଟିର ପଥର ଓ୍ୱାଡ଼ାକୁ ନେଇଯାଅ, ସେଠାରେ ମୁଁ ସୁଖରେ ରହିବି ।' ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ଏହା ହିଁ ଅନ୍ତିମ ଶବ୍ଦ ଥିଲା । ଏହାପରେ ସେ ବାୟାଜୀଙ୍କ ଶରୀରରେ ଆଉଜିପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଶେଷନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଭାଗୋଜୀ ଦେଖିଲେ ବାବାଙ୍କ ଶ୍ୱାସକ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି, ନାନାସାହେବ ନିମୋଣକରଙ୍କୁ ଡାକି ସେ ଏହିକଥା ଜଣାଇଲେ । ନାନାସାହେବ କିଛି ଜଳ ଆଣି ବାବାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ବାହାରି ଆସିଲା । ହତପ୍ରଭ ହୋଇ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ସେ ବିଳାପ କଲେ 'ହେ ଦେବା ! ତାପରେ ବାବା ଏପରି ଦେଖାଗଲେ ଯେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ନେତ୍ର ଖୋଲି ମୃଦୁମନ୍ଦ ସ୍ୱରରେ କହୁଛନ୍ତି 'ଓଃ' । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ସେ ପଞ୍ଚଭୂତ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

'ବାବା ସମାଧିସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ'–ଏହି ହୃଦୟ ବିଦାରକ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ଦାବାନଳ ପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଶିରିଡ଼ିର ସମସ୍ତ ନରନାରୀ ଏବଂ ବାଳକଗଣ ମସଜିଦ୍

ଅଭିମୁଖେ ଏକମୁହାଁ ହୋଇ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ହା ହା କାର ଖେଳିଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଯେପରି ବଜ୍ରପାତ ଘଟିଲା । ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିଏ ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦୁଥିଲା ତ କିଏ ସଡ଼କ ଉପରେ ଲୋଟିପଡ଼ି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସଂଜ୍ଞା ହରାଇ ଦେଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରୁ ଧାର ଧାର ହୋଇ ଲୁହ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ପ୍ରଳୟ କାଳର ବାତାବରଣରେ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟ ଯେପରି ଦୃଶ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ, ଶିରିଡ଼ିର ନରନାରୀଙ୍କ ବିଳାପ ସେହିପରି ଅତି କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା। ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅତିଶୟ ଦୁଃଖରେ କିଏ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦେବ ? ସାକ୍ଷାତ୍ ସଗୁଣ ପରଂବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ସେମାନେ ଯେ ହରାଇଦେଲେ ତାହା ଆଉ କିପରି ଫେରିଆସିବ ? ଏହି ଶୋକର ବର୍ଣ୍ଣନା ବା କିଏ ଆଉ କରିପାରିବ ?

'ଏବେ କିଛି ଭକ୍ତ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର ବଚନକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଏ କହିଲେ କି ମହାରାଜ(ସାଇବାବା)ତାଙ୍କର ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ କି 'ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆଠ ବର୍ଷର ବାଳକ ରୂପରେ ମୁଁ ପୁନଃ ପ୍ରକଟ ହେବି ।' କୃଷ୍ଣାବତାରରେ ମଧ୍ୟ ଚକ୍ରପାଣି(ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ) ଏହିପରି ହିଁ ଲୀଳା କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମାତା ଦେବକୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆଠବର୍ଷର ଏକ ବାଳକ ରୂପରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ତେଜୋମୟ ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଭୁଜରେ ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା ଓ ପଦ୍ମ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଏହି ଅବତାରରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧରିତ୍ରୀର ଭାର ଉଶ୍ୱାସ କରିଥିଲେ । ସାଇବାବାଙ୍କର ଏହି ଅବତାର ତାଙ୍କ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଉତ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ସନ୍ଥମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଅଗମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ସାଇବାବାଙ୍କର ତାଙ୍କର ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପିଢ଼ିର ନୁହେଁ, ଗତ ଅନେକ ଜନ୍ମରୁ ରହିଆସିଛି । ଏପରି ମନେ ହୁଏ କି ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରେମ ସମ୍ପର୍କ ବିକଶିତ କରି ମହାରାଜା(ଶ୍ରୀ ସାଇବାବା) ଗସ୍ତରେ ଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସେ ପୁଣି ଶୀଘ୍ର ଫେରିଆସିବେ ।'

ଏବେ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଲା ଯେ ବାବାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ସଂସ୍କାର କିପରି କରାଯିବ ? କେତେକ ଯବନ ତାଙ୍କର ଶରୀରକୁ କବରସ୍ଥାନରେ ଦଫନ କରି କବର ତିଆରି କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ଖୁସାଲଚନ୍ଦ ଏବଂ ଅମୀର ଶକ୍କରଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି ମତ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପାଟିଲ ଦୃଢ଼ ଏବଂ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ ଏହା ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ଜଣାଇଦେଲେ । ବାବାଙ୍କ ଶରୀରକୁ ୱାଡ଼ା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ରଖାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ କହିଲେ । ଏହିପରି ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ ଦେଖାଦେଲା ଏବଂ ୩୬ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ବାଦ ବିବାଦ ଚାଲିଲା । ବୁଧବାର ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ବାବା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାମା ଯୋଶୀଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ହାତ ଟାଣି କହିଲେ 'ଶୀଘ୍ର ଉଠ, ବାପୁସାହେବ ଭାବୁଛି ମୁଁ ମୃତ । ଏଣୁ ସେ ଆସିବ ନାହିଁ ।

ତୁମେ ପୂଜା ଓ କାକଡ଼ ଆରତି କର ।' ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାମା ଗ୍ରାମର ଜ୍ୟୋତିଷ ତଥା ଶ୍ୟାମାଙ୍କର ମାମୁ ଓ ଜଣେ କର୍ମଠ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳରେ ବାବାଙ୍କର ପୂଜା କରୁଥିଲେ, ତତ୍‌ପଶ୍ଚାତ ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ବାବାଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ନିଷ୍ଠା ଥିଲା, ଏଣୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ପରେ ସେ ସମସ୍ତ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଯେମିତି ବାବାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଆବୃତ୍ତ ବସ୍ତ୍ର ହଟାଇଛନ୍ତି, ସେହି ନିର୍ଜୀବ ଅଲୌକିକ ମହାନ୍ ପ୍ରଦୀପ୍ତ ପ୍ରତିଭାଙ୍କର ଦର୍ଶନକରି ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ, ଯେପରିକି ହିମାଂଶୁ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ଜଡ଼ବତ୍ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ମୃତି ତାଙ୍କୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରେରିତ କଲା । ମୌଲବୀମାନଙ୍କର ବିରୋଧକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି ସେ ବିଧିପୂର୍ବକ ପୂଜା ଏବଂ କାକଡ଼ ଆରତି କଲେ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ବାପୁସାହେବ ଯୋଗ ଅନ୍ୟ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ସହିତ ଆସିଲେ ଏବଂ ଚିରାଚରିତ ପଦ୍ଧତିରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଆରତି କଲେ ।

ବାବାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ଶ୍ରୀବଚନକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ତାଙ୍କର ଶରୀରକୁ ବୁଟିୱାଡ଼ାରେ ରଖିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଶେଷରେ ହେଲା ଏବଂ ଗର୍ଭଗୃହର ଖନନ କରାଗଲା । ମଙ୍ଗଳବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ରାହାତାରୁ ସବ୍ ଇନିସପେକ୍ଟର ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ବହୁ ଭକ୍ତ ଆସି ଏକତ୍ର ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ପରଦିନ ସକାଳେ ମୁମ୍ବଇରୁ ଅମୀରଭାଇ ଏବଂ କୋପରଗାଓଁରୁ ମାମଲତଦାର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତୈକ୍ୟ ନଥିଲା । କେତେକ ଖୋଲା ପଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କରିବା ଜିଦ୍‌ରେ ଅଟଳ ଥିଲେ । ତେଣୁ ମାମଲତଦାର ଭୋଟଗ୍ରହଣ କରାଇବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ଭୋଟଦାନ ହେଲା । ବିପକ୍ଷରେ ଯେତିକି ଲୋକ ଭୋଟ ଦେଲେ ତା'ର ଦୁଇଗୁଣ ଲୋକ ସପକ୍ଷରେ ଭୋଟ ଦେଲେ । ତଥାପି ମାମଲତଦାର ଏହି ବିଷୟକୁ ଜିଲାପାଳଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । କାକାସାହେବ ଅହମ୍ମଦନଗର ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ; କିନ୍ତୁ ବାବାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରୁ ବିରୋଧୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଏବଂ ସର୍ବସମ୍ମତିକ୍ରମେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତାବ ସପକ୍ଷରେ ଭୋଟଦେଲେ । ବୁଧବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବାବାଙ୍କର ପବିତ୍ର ଶରୀରକୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ୱାଡ଼ାକୁ ଅଣାଗଲା ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ବିଧିବିଧାନ ସହକାରେ ଗର୍ଭଗୃହରେ ସ୍ଥାପନା କରାଗଲା, ଯେଉଁଠାରେ ମୂରଲୀଧରଙ୍କର ବିଗ୍ରହ ସ୍ଥାପିତ ହେବାର ଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ ବାବା ହୋଇଗଲେ ମୂରଲୀଧର ଏବଂ ୱାଡ଼ା ତାଙ୍କର ସମାଧି ମନ୍ଦିରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଏକ ପବିତ୍ର ଦେବସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହେଲା । ହଜାର ହଜାର ଭକ୍ତ ଏବେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଆସି ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ବାଳାସାହେବ ଭଟେ ଏବଂ ଭକ୍ତ ଉପାସନୀ ମହାରାଜ ବିଧିମୁତାବକ ବାବାଙ୍କର ଶେଷକୃତ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କଲେ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଯେ ୩୬ ଘଣ୍ଟାର ସମାଧିବସ୍ଥା ପରେ ମଧ୍ୟ ବାବାଙ୍କ ଶରୀର କଠିନ ହୋଇନଥିଲା ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବୟବ ସତେଜ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଶରୀରରୁ କଫନି ବାହାର କରିବାରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହୋଇନଥିଲା । ପ୍ରଫେସର ନାରକେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଏହାର ସାକ୍ଷ୍ୟ ବହନ କରିଛନ୍ତି ।

ଇଟା ଭଗ୍ନ କଥା : ବାବାଙ୍କର ନିର୍ବାଣ ପ୍ରାପ୍ତିର କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଏକ ଅପଶକୁନ ଘଟିଲା, ଯାହା ଏହି ଘଟଣାର ପୂର୍ବ ସୂଚନା ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା । ମସଜିଦ୍‌ରେ ଏକ ବହୁ ପୁରୁଣା ଇଟା ଥିଲା । ବାବା ତାହା ଉପରେ ହାତ ଭରା ଦେଇ ବସୁଥିଲେ । ରାତିରେ ବାବା ତାକୁ ଉପାଧାନ(ତକିଆ) କରି ଶୋଉଥିଲେ । ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ଏହି ଧାରା ଚାଲିଥିଲା । ଦିନେ ବାବାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଜଣେ ବାଳକ ମସଜିଦ୍ ଓଳାଇବା ସମୟରେ ଇଟାଟିକୁ ଉଠାଇଲା । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଇଟାଟି ତା' ହାତରୁ ଖସିପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଭାଙ୍ଗି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । ଯେତେବେଳେ ବାବାଙ୍କୁ ଏହି ସୂଚନା ମିଳିଲା, ସେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ ଏବଂ କହିଲେ 'ଇଟା ନୁହେଁ, ମୋର ଭାଗ୍ୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସେ ମୋର ଜୀବନସଂଗୀ ଥିଲା ଓ ତାକୁ ପାଖରେ ରଖି ମୁଁ ଆତ୍ମଚିନ୍ତନରେ ବୁଡ଼ିରହୁଥିଲି । ସେ ମୋର ପ୍ରାଣସମ ପ୍ରିୟ ଥିଲା ଏବଂ ଆଜି ମୋର ସାଥି ଛାଡ଼ିଦେଲା ।' କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିପାରନ୍ତି ଯେ ଇଟା ପରି ଏକ ସାମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ବାବା ଏତେ ଶୋକ କରିବା କ'ଣ ଉଚିତ ଥିଲା ? ହେମାଡପନ୍ତ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସନ୍ଥ ଜଗତର ଉଦ୍ଧାର ତଥା ଦୀନ ଏବଂ ଅନାଶ୍ରିତମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ନିମିତ୍ତ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ନରଦେହ ଧାରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଜନସର୍ମ୍ପକରେ ରହନ୍ତି, ଏପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ ବାହ୍ୟରୂପରେ ସେମାନେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପରି ହସନ୍ତି, ଖେଳନ୍ତି ଏବଂ କାନ୍ଦନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସେମାନେ ନିଜର ଅବତାର କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ସତତ ପ୍ରୟାସୀ ଥାଆନ୍ତି ।

।। ୭୨ ଘଣ୍ଟା ଧରି ସମାଧି ।।

ଏହାର ବତିଶି ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ବାବା ଥରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନରେଖା ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ । ତାହା ଥିଲା ୧୮୮୬ ମସିହା ମାର୍ଗଶିର ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ବାବାଙ୍କୁ ଭୀଷଣ ଶ୍ୱାସକଷ୍ଟ ହେଲା ଏବଂ ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଲୀନ କରି ସମାଧି ନେବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ଭକ୍ତ ମହଲସାପତିଙ୍କୁ ସେ କହିଲେ 'ତୁମେ ମୋର ଶରୀରକୁ ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଗିରହିବ, ଯଦି ମୁଁ ଫେରିଆସୁଛି ତ ଠିକ୍, ନଚେତ (ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରି) ସେହି ସ୍ଥାନରେ ମୋର ସମାଧି ତିଆରି କରିବ ଏବଂ ଦୁଇଟି ଧ୍ୱଜା ସ୍ମୃତିସ୍ୱରୂପ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।' ଏତିକି କହି ରାତି

ପ୍ରାୟ ଦଶଟା ସମୟରେ ବାବା ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଜଣାଗଲା ଯେପରି ଶରୀରରେ ଆଉ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ । ଖବର ପାଇ ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଶରୀରକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଚାଲିଯାଇଥିବା ଅନୁଭବକରି ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ସ୍ଥାନରେ ସମାଧି ଦେବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । କିନ୍ତୁ ଭକ୍ତ ମହଲସାପତି ବାରଣ କଲେ ଏବଂ ବାବାଙ୍କର ଶରୀରକୁ ତାଙ୍କ କୋଳରେ ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖି ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ତିନିଦିନ ଅତିବାହିତ ହେଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଉତ୍କଣ୍ଠା ବଢ଼ିଚାଲିଥିଲା । ମହଲସାପତିଙ୍କ ଧୈର୍ଯ୍ୟବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିବା ପ୍ରାୟ ଅବସ୍ଥା । ରାତି ପାହିବାକୁ ଆଉ କେଇ ଘଣ୍ଟା ବାକି ଥାଏ । ରାତି ପ୍ରାୟ ୩ଟା ସମୟ ହେବ । ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରାଣ ଫେରିବାର ସଂକେତ ଦେଖାଗଲା । ଶ୍ୱାସକ୍ରିୟା ପୁନଃ ଚାଲୁ ହେଲା ଏବଂ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଜଣାଗଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ବାବା ନେତ୍ର ଖୋଲିଲେ ଓ କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ପୁନଃଚେତନାରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଗଲେ ।

ଏହି ଘଟଣା ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରୁ ପାଠକଗଣ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ଯେ ବାବା କ'ଣ କେବଳ ସାଢ଼େ ତିନି ହାତ ଲମ୍ବର ଏକ ସାଧାରଣ ମାନବ ଥିଲେ, ଯେଉଁ ଦେହକୁ କିଛି ବର୍ଷ ଧାରଣ କରିବା ପରେ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଦେଇଥିଲେ ନା ସ୍ୱୟଂ ଆତ୍ମଜ୍ୟୋତିସ୍ୱରୂପ ଥିଲେ । ପଞ୍ଚମହାଭୂତରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ଶରୀର ତ ବିନାଶଶୀଳ ଓ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମା ରହିଛି, ତାହା ଶାଶ୍ୱତ ଓ ଚିରନ୍ତନ । ଏହି ଶୁଦ୍ଧ ଚୈତନ୍ୟଘନସ୍ୱରୂପ ବା ବ୍ରହ୍ମ, ଯିଏକି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନର ନିୟନ୍ତକ ତଥା କର୍ତ୍ତା ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସାଇ । ସକଳ ସଂସାରରେ ସେ ବିଦ୍ୟମାନ ଏବଂ ତାହା ବ୍ୟତିରେକ ସତ୍ତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅବତାର କାର୍ଯ୍ୟ ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ସେ ଦେହ ଧାରଣ କଲେ ଏବଂ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରେ ସେହି ଶରୀରକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପୁନଃ ତାଙ୍କର ଶାଶ୍ୱତ ଏବଂ ଅନନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ଶ୍ରୀ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବତାର, ଗଙ୍ଗାପୁରର ନୃସିଂହ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ସଦୃଶ ଶ୍ରୀ ସାଇ ମଧ୍ୟ ଚିରଞ୍ଜୀବୀ ଏବଂ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟମାନ । ତାଙ୍କର ନିର୍ବାଣ କେବଳ ଏକ ଔପଚାରିକତା ମାତ୍ର, ସମସ୍ତ ଜଡ଼ ଓ ଚେତନ ପଦାର୍ଥରେ ସେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଏବଂ ସର୍ବଭୂତର ସଞ୍ଚାଳକ ତଥା ନିୟନ୍ତ୍ରଣକର୍ତ୍ତା ଅଟନ୍ତି । ଏହାକୁ ଏବେ ବି ଅନୁଭବ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ଅନେକ କରୁଛନ୍ତି । ଯିଏ ଅନନ୍ୟ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଶରଣାଗତ ହୁଏ ଏବଂ ଯିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ତାଙ୍କର ଉପାସନା କରେ ସେମାନେ ପ୍ରତି କ୍ଷଣରେ ତାହା ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଯଦିଓ ସ୍ୱଶରୀରରେ ବାବାଙ୍କୁ ଏବେ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ ତଥାପି ଯଦି ଆମେ ଶିରିଡ଼ି ଯିବା ତାଙ୍କର ଜୀବନ୍ତସମ ଏକ ଚିତ୍ର ଦ୍ୱାରକାମାୟୀରେ ଶୋଭାମଣ୍ଡିତ କରୁଥିବା ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ବାବାଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭକ୍ତ ଚିତ୍ରକର ଶ୍ୟାମରାଓ ଜୟକର ଏହାକୁ ଆଙ୍କିଛନ୍ତି ।

କଳ୍ପନାଶୀଳ ଦର୍ଶକ ଏବଂ ଭକ୍ତଗଣଙ୍କୁ ଏହି ଚିତ୍ର ଏବେ ବି ବାବାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ସନ୍ତୋଷ ଓ ସୁଖ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ବାବା ସଶରୀରରେ ନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ସର୍ବଭୂତରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ପୂର୍ବବତ କରୁଛନ୍ତି, କରୁଥିବେ, ଯେପରିକି ସେ ସଶରୀରରେ କରୁଥିଲେ । ବାବା ଅମର, ତାଙ୍କର ନରଦେହ ଧାରଣ ଏକ ଆବରଣ ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ ସେ ତ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ ହରି ଅଟନ୍ତି, ଯିଏ ସମୟ ସମୟରେ ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ବାପୁସାହେବ ଯୋଗଙ୍କର ସନ୍ନ୍ୟାସ : ବାପୁସାହେବ ଯୋଗଙ୍କର ସନ୍ନ୍ୟାସ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରି ହେମାଡପନ୍ତ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟ ସମାପ୍ତ କରୁଛନ୍ତି । ସଖାରାମ ହରି ଓରଫ ବାପୁସାହେବ ଯୋଗ ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁଡି ବିଭାଗରେ ସୁପରଭାଇଜର ଥିଲେ । ଅବସର ପରେ ସେ ସପତ୍ନୀକ ଶିରିଡ଼ି ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ତାନ ନଥିଲା । ପତି ଓ ପତ୍ନୀ ଉଭୟଙ୍କର ସାଇ ଚରଣରେ ଅଟଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । ବାବାଙ୍କର ପୂଜା ଓ ସେବାରେ ସେମାନେ ଦିନ କଟାଇଦେଉଥିଲେ । ମେଘାଙ୍କ ତିରୋଧାନ ପରେ ବାପୁସାହେବ ଯୋଗ ବାବାଙ୍କର ମହାସମାଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ୱାରକାମାୟୀ ଏବଂ ଚଭାଡ଼ିରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଆରତି କରୁଥିଲେ । ସାଠେୱାଡ଼ାରେ ଜ୍ଞାନେଶ୍ୱରୀ ଏବଂ ଏକନାଥୀ ଭାଗବତ ଉପରେ ପ୍ରବଚନ ତଥା ତାହାର ଭାବାର୍ଥ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବା ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଅନେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି ସେବା କରିବାପରେ ଦିନେ ସେ ବାବାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ 'ହେ ମୋର ଜୀବନର ଆଧାର ! ଆପଣଙ୍କର ପୂଜନୀୟ ଚରଣର ଦର୍ଶନ କରି ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ପରମ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି । ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ମୁଁ ନିରନ୍ତର ଏହି ଶ୍ରୀଚରଣର ସେବା କରିଆସୁଛି; କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣଛାୟାର ଏତେ ନିକଟ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କେଉଁ କାରଣରୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର କୃପାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଜୀବନରେ କି ସୁଖ ଅଛି, ଯଦି ମୋର ଚଞ୍ଚଳ ମନ ଶାନ୍ତ ଏବଂ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ଲୀନ ନ ହେଲା ? ଭକ୍ତର ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣି ବାବାଙ୍କ ମନରେ ଦୟା ଆସିଗଲା । ସେ କହିଲେ କିଛିଦିନ ପରେ ତୁମର ସମସ୍ତ ଅଶୁଭ କର୍ମ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ତୁମକୁ ସେହିଦିନ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେ କରିବି, ଯେଉଁଦିନ ତୁମେ ଐନ୍ଦ୍ରିକ ବିଷୟଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛ ମନେକରି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅନନ୍ୟ ଭାବରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଶରଣାଗତ ହୋଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧାରଣ କରିବ ।' କିଛିକାଳ ପରେ ବାବାଙ୍କର ବଚନ ସତ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହେଲା । ଏହାପରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜଞ୍ଜାଳ ନଥିଲା । ଶେଷ ଜୀବନରେ ସେ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧାରଣ କରି ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି କଲେ ।

ବାବାଙ୍କର ଅମୃତତୁଲ୍ୟ ବଚନ : ଦୟାନିଧି କୃପାଳୁ ଶ୍ରୀ ସାଇ ସମର୍ଥ ଦ୍ୱାରକାମାୟୀରେ ଅନେକ ଥର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅମୃତ ବାଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିଥଲେ:-

'ଯିଏ ମୋତେ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରେମ କରେ, ସେ ସର୍ବଦା ମୋର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରେ । ତାହା ପାଇଁ ମୋ ବିନା ସାରା ସଂସାର ଶୂନ୍ୟ ପରି । ସେ କେବଳ ମୋର ଲୀଳାଗାନ ହିଁ କରେ । ସେ ସତତ ମୋର ଧ୍ୟାନ କରେ ଏବଂ ସର୍ବଦା ମୋର ନାମ ହିଁ ଜପ କରେ । ଯିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ମୋର ଶରଣାଗତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସର୍ବଦା ମୋତେ ସ୍ମରଣ କରେ, ତାର ଏହି ଋଣ ମୁଁ ତାକୁ ମୁକ୍ତି(ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧି)ପ୍ରଦାନ କରି ପରିଶୋଧ କରିବି । ଯିଏ ମୋତେ ଚିନ୍ତନ କରିବ ଏବଂ ମୋର ପ୍ରେମ ହିଁ ଯାହାର କ୍ଷୁଧା-ପିପାସା ଅଟେ ଏବଂ ଯିଏ ପ୍ରଥମେ ମୋତେ ଅର୍ପଣ ନକରି କିଛି ଖାଏ ନାହିଁ, ମୁଁ ତାର ଅଧୀନ ଅଟେ । ଯିଏ ଏହି ପ୍ରକାର ମୋର ଶରଣ ନିଏ, ସେ ମୋଠାରେ ଲୀନ ହୋଇ ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ, ଯେପରି ନଦୀ ସମୁଦ୍ର ସହ ମିଶି ତଦାକାର ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଅତଏବ ଗର୍ବ ଏବଂ ଅହଂକାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ତୁମେ ମୋ ପ୍ରତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ ତୁମର ହୃଦୟରେ ଆସୀନ, ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପରେ ସମର୍ପିତ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ ।

'ମୁଁ' କିଏ ? : ଶ୍ରୀ ସାଇବାବା ଅନେକଥର କହିଛନ୍ତି ଯେ 'ମୁଁ' କିଏ ର ସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ଅଧିକ ଦୂର ଯିବା ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ତୁମର ନାମ ଏବଂ ଆକାରର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ମୁଁ ତୁମର ଅନ୍ତଃକରଣ ଏବଂ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚୈତନ୍ୟଘନସ୍ୱରୂପ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଟେ ଏବଂ ଏହା 'ମୁଁ'ର ସ୍ୱରୂପ ଅଟେ । ଏପରି ମନେ କରି ତୁମେ ନିଜ ଭିତରେ ତଥା ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୋତେ ହିଁ ଦର୍ଶନ କର । **ଯଦି ତୁମେ ନିତି ପ୍ରତିଦିନ ଏହାର ଅଭ୍ୟାସ କରିବ ତାହେଲେ ତୁମେ ମୋର ସର୍ବବ୍ୟାପକତାର ଅନୁଭୂତି ଶୀଘ୍ର ଲାଭ କରିପାରିବ ଏବଂ ମୋ ସାଥୀରେ ଅଭିନ୍ନତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ।** ସୁତରାଂ ହେମାଡପନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏବଂ ବିନମ୍ରତାର ସହିତ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ସମସ୍ତ ଦେବତା, ସନ୍ଥ ଏବଂ ଭକ୍ତଙ୍କର ଆଦର ଓ ସମ୍ମାନ କରିବା ଉଚିତ । ବାବା ସର୍ବଦା କହୁଥିଲେ **ଯିଏ ଅନ୍ୟକୁ କଷ୍ଟ ଦିଏ, ସେ ମୋର ହୃଦୟକୁ ଦୁଃଖ ଦିଏ ତଥା ମୋତେ କଷ୍ଟ ପହଞ୍ଚାଏ । ଏହାର ବିପରୀତ ଯିଏ ସ୍ୱୟଂ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରେ, ସେ ମୋର ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ।** ବାବା ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ପ୍ରକାର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କୁ ପ୍ରେମ କର, ଏହା ତାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା । ଏହି ପ୍ରକାର ବିଶୁଦ୍ଧ ଅମୃତମୟ ସ୍ତୋତ୍ର ତାଙ୍କର ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ସର୍ବଦା ଝରୁଥିଲା । ଏଣୁ ଯିଏ ପ୍ରେମ ପୂର୍ବକ ବାବାଙ୍କର ଲୀଳାଗାନ କରିବେ ଅଥବା ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ତାକୁ ଶ୍ରବଣ କରିବେ, ସେ 'ସାଇ'ଙ୍କଠାରେ ଅବଶ୍ୟ ଅଭିନ୍ନତା ପ୍ରାପ୍ତ କରିବେ ।

ଶ୍ରୀ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସାଇନାଥାର୍ପଣମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ।।